

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

8 An iustitia inter morales virtutes sit eminentissima.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

Secunda
Rõ con
clufiõis.
Amb.
Ad pri
mũ arg.
Ad fecũ
dũ arg.
Gemi
na acce
ptio bo
ni.

rior conclusio præsentis articuli est de actu iustitiæ. Proprius inquam eius actus est reddere vnicuique quod suum est. Conclusio hæc annexa est germanaque superiori. Si enim obiectum iustitiæ est medium in rebus constituere, quo æqualitas inter homines constet, æquitas autem id est, quod iustum, iustum vero, vt supra diximus, idem prorsus quod ius, consequens aperiissime fit, vt actus iustitiæ sit, ius suum vnicuique tribuere, vt Iurifconsultus in definitione supra posita affirmavit. Cui & Ambrosius. i. de Officiis concinit, vbi ait, iustitia est, quæ vnicuique quod suum est tribuit, alienum non vendicat, utilitatem propriam negligit, vt commune æquitate custodiat. Quod, vt in subsequenibus patebit, vtrique speciei iustitiæ particularis conuenit scilicet tam distributiue quam commutatiue. Nam iustitia generalis, vt supra diximus, multo habet l. ius officium, quippe quæ non habet peculiare obiectum, atque adeo actus eius non est hic tantum, sed, vt dictum est, virtus omnes in commune bonum referre. In hoc autem quod dicimus, ius vnicuique tribuere, includitur & hoc quod est neminem ledere, quod Ambrosius ait, alienum non vendicare iustitia namque licet prius conueniat commutationibus voluntariis in quibus vterque contrahentium alteri tribuit, deriuatur tamen ad voluntaria, quibus alter tantum ab altero iniusto quidpiã aufert.

sed diminutum, sed quod augmentum ipsius habitus nunquam erit superfluum. Alio vero modo aliquid dicitur simpliciter bonum, quia absolute secundum suam naturam consideratum est bonum. Et hoc modo ait Aristoteles iustitiam versari circa simpliciter bonum. Nam honores & possessiones secundum suam naturam sunt bona vtilia: nempe ad felicitatem conducentia. Attamen bonum vtile debet commensurari si est secundum dispositionem subiecti, sicut medicus pharmacum ægroti commo dicari admeritur. Hac ergo ratione res ipsæ, vt per se sint bonæ, tamen dum veniunt in nostrum vnum, excedere possunt ac deficere. Quamobrem iustitia medium in illis constituit, vt scilicet non minus reddas, quam debes, neque vero plus repetas, quam est id, quod tibi debetur. Ad tertium respondetur, quod est iustitia medium rei consideret, tamen quia iniuria ratione persone, cui irrogatur, crescit, qualitates etiam personarum contemplatur, vt secundum quantitatem debiti reparatione fiat. Ad quartum denique argumentum respondetur, quod vbi Augustinus iustitiæ ad scribit subuenire miseris, non tenet iustitiæ quatenus dicit rationem debiti, per se id proprie competere sed liberalitati & misericordie, quæ ea ratione, qua sunt ad alterum, reducuntur ad iustitiam tanquam partes eius potentiales, vt alibi supra diximus, & libro octauo explicatus dicitur sumus. Id quo Cicero loco citato significantius asserit, dicens iustitiæ cõiunctam esse beneficentiam, quam eandem, vel benignitatem vel liberalitatem appellare licet.

Aristot.

Ad tertium arg.

Ad quartum arg.

Cicero.

ARTICVLVS VIII.

VTVM IUSTITIA INTER MORALES VIRTUTES SIT EMINENTISSIMA.

Postremo denique articulo quõis huius cõsideranda est iustitia cum reliquis moralibus virtutibus quærendumque adeo, sit ne omnium præstantissima? Et arguitur à parte negatiua. Largiri hominem de suo id, quod nemini debet præstantius est & rarius, quam id reddere cuius est debitor: tum quod vbi minus est obligationis, maior est virtutis vis ad conferendum: tum

Primũ argum.

O 4 quod

SOTO
iure
regibus
Dicit
13

quod in hoc maxime assimilatur Deo, qui non ex debito: sed ex benignitate confert, liberalitas ergo præstantior est quam iustitia, ac potissimum magnificentia, quæ

Arg. 2.

ut 4. Eth. ait Philof. omnium virtutum ac pariter iustitiæ ornamentum est. Secundo arguitur, quod neque cardinalium virtutum sit iustitia illustrissima. Prudentia nãque est vna quatuor cardinalium virtutũ, & tamen est excellentior quam iustitia, quod ex parte obiecti perpenditur, atque adeo ex parte subiecti. Edocet enim ex professo Arist. 10. Eth. cap. 7. intellectum esse potentiarum omnium excellentissimum, atque adeo voluntate excellentiorem, eo quod verum dignius est obiectum quam bonũ, nempe vniuersalius, ac subinde a materia abstractius. Tertio arguitur. Temperantia quæ vna est virtutum cardinalium multo est nobis vtilior, quam iustitia, ergo & eminentior. Probatur antecedens. Nam plura nobis commoda, assert, videlicet & corporis salubritatem, & mentis tranquillitatem, voluntatiq. libertatem. Hæc enim omnia nobis intemperantia vitiat, quæ tamen tria commoda omnium virtutũ fundamenta sunt scilicet tamen intellectualem ad contemplandum, quam iustitiæ ad legibus obsequendum, quam etiam aliam vni omnium, quæ corpori exercitio exhibentur. Quarto & de Fortitudine arguitur. Proprium namque virtutis ingenium, vt 2. Ethic. auctor est Philosoph. est ad difficile ac bonum conniti. Fortitudo autem circa difficilius versatur, quàm iustitia, nẽpe circa pericula mortis, quæ omnium est terribilium maximum: ergo Fortitudo iustitiæ præstat. In contrarium autem est loco citato Cicero, vbi ait, In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur.

Asiffo.

Primum enim omnium virtutis amplissimum genus diuiditur in illas, quæ ratione obiecti super naturales sunt, quales habentur Theologicae, atque alias, quarum obiectum est naturale. Et quidem Theologicae, puta fidem, spem, ac charitatem, esse omnium optimas atque maximas, circa controuersiam est eundem confessum, cuius prope quæ Deum habent pro obiecto. Sed na-

Arg. 3.

turalium virtutum alia sunt intellectuales, alia vero morales, quarum moralium multitudo ad quatuor reducit cardinales. Quomodo ergo ad sui elucidationem quatuor exposcit conclusiones. Prima est Virtutes intellectuales dignitate moralibus antecedunt. Conclusio est, S. Thom. 1. 2. q. 66. artic. 3. Et probat primo ratione subiecti. Nam cum virtutis proprium sit rationales actiones dirigere, illa quæ est in potentia, quæ per suam essentiam est rationalis, præstantior est illa cuius subiectum est rationale per participationem, intellectus autem est essentia ipsa rationis, voluntas autem eo est rationalis, quod rationem participat ei obediendo, vt 1. Eth. plane Arist. docet, ergo intellectuales virtutes præstantiores sunt. Secundo id patet ex obiecto. Etenim quod verum præstantius sit bono, inde patet, quod verum abstractius a rerum existentia, perficitur enim satis intellectus per veritatis cognitionem, siue res sint, siue nulla existat. bonum autem nemo appetit nisi ut habeat quod existentiam scilicet assert, existentiam autem conditio est materialis, recipitur quippe natura in supposito, dum esse incipit, quo autem quidpiam defecatus est ac purificatius a materia, eo præstantius est. Cum ergo verum sit intellectualium virtutum obiectum, bonum autem moralium, sit vt intellectuales sint dignitate sublimiores. At vero hanc rationem, quia rari intelligunt, rari credunt. Haud enim negamus quin intellectus singulari etiam & rerum existentias cognoscere possit, neque negamus quin vlcensafa voluntas possit quoque apparere bonũ in communi, sed in hoc positum est discrimen, quod cum intellectus sit potentia apprehensiuæ & iudicatiuæ in hoc perficitur quod est verum cognoscere, & appetitus autem, quia ferrus in obiectũ, nihil appetit nisi illo fruatur, illudque possideat. Fallax ergo argumentum est, si arguas. Melius comparatum est boni, cũ ergo bonum sit obiectum uoluntatis, sit vt suum obiectum sit melius quam uerum. Fallax inquam paralogismus est, quoniam uerum ipsum est quoddam bonum, idemque omnium præstantissimum. Quare in patria in illa institutione Dei, qui est omnium ueritatem abyssus posita in nostra felicitas. Accedit hoc & doctrina Philosophi 10. Ethic. cap. 10. ubi sex rationibus constituit spremam felicitiam.

Arg. 4.

Primum omnium expendendus est questionis titulus. Haud enim iustitiæ vel ad omnes virtutes sit comparatio, vel tantum ad cardinales, sed ad omnes præcisè morales. Primum enim omnium virtutis amplissimum genus diuiditur in illas, quæ ratione obiecti super naturales sunt, quales habentur Theologicae, atque alias, quarum obiectum est naturale. Et quidem Theologicae, puta fidem, spem, ac charitatem, esse omnium optimas atque maximas, circa controuersiam est eundem confessum, cuius prope quæ Deum habent pro obiecto. Sed na-

Cicero.

In contrarium autem est loco citato Cicero, vbi ait, In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur.

Prima virtutis partitio

Primum omnium expendendus est questionis titulus. Haud enim iustitiæ vel ad omnes virtutes sit comparatio, vel tantum ad cardinales, sed ad omnes præcisè morales. Primum enim omnium virtutis amplissimum genus diuiditur in illas, quæ ratione obiecti super naturales sunt, quales habentur Theologicae, atque alias, quarum obiectum est naturale. Et quidem Theologicae, puta fidem, spem, ac charitatem, esse omnium optimas atque maximas, circa controuersiam est eundem confessum, cuius prope quæ Deum habent pro obiecto. Sed na-

Subiectio. Prima conclusio. S. Thom. 1. 2. q. 66. artic. 3. Arist. Scot. primum. Prud. tia in cõs. rutes mor. prim obit. S. 7. Ratio. Thor. App. Solutio. Arist.

licitatem in rerum contemplatione consistere, hallucinando namque odorabatur legitimam beatitudinem, licet rem punctim non attingebat, Probat in quam facilitatem in intellectualium fruitione consistere quoniam uirtutes intellectuales primum in potentia sunt nobiliori, nobiliorique sunt obiecti. Secundo, quia intellectualis operatio magis est continua, nam morales, quæ in rebus corporeis versantur perdurare me queunt. Tertio, quia contemplatio suauiori dulcedine delectat quàm moralium exercitium. Item quia contemplatio perpetuo manebit in patria, non autem moralis uirtus. Accedit præterea, quod ob eadem rationes uita contemplatiua a diuine præcellit, pulchriorque adeo est ueluti Rachel quam Lia, atque adeo constanter, atque uberior, paucioribusque indigens, cuius Maria sedens pedes Domini, documento fuit, cum Martha erga plurimam disturbaretur. Conclusionem hanc coram multis confirmatam studierim, quæ mirari eos satis nequeo, qui plus dignitatis moralibus uirtutibus deferunt, quam intellectualibus. Quibus animum opinio illa potest, quam Scot. in 4. dist. 49. q. 4. asseuerare pertendit, nempe uoluntatem potentiam esse intellectu præstantiorem. Unde inferunt non modo morales uirtutes esse antefendas, ex quo palam sequitur neque uitam contemplatiuam diuine præstare, neque felicitatem in contemplatiue consistere, verum subinfertur & ex moralibus, iustitiam altiores esse gradus, quam prudentiam. Cum tamen corollarium nostræ conclusionis sit, prudentiam inter morales uirtutes primas obtinere, ut D. Tho. eadem. q. 66. art. 1. affirmat. Et profecto præter rationem generalium aliarum intellectualium uirtutum prudentia etiam si consideretur, qua parte moralis est, preciosior est alijs. Virtus enim moralis a ratione tanquam a primaria radice probita tem suam ducit. Cum ergo prudentia rationem ipsam perficiat, ceteræ uero appetitum, optima omnium est. Secundo prudentia est ceterarum omnium ductrix atque imperatrix. Nam ceteræ uirtutes et si recta pariant intentionem finis, ut fortiter, temperare ac iuste agere, tamen eundem finem solo prudentia officio, media disponentis, assequuntur, ut 6. Ethic. cap. 12. auctor est Arist. Excelli. ergo alias ratione simili, qua

dux ceteris militibus imperat. Immo uero adeo illi ceteræ sunt connexæ, ut sine illa nulla obtinere possit uirtutis gradum. Antea uero quam hinc progrediamur operæ pretium est conclusionem hanc argumentis tentare minime in idoneis. Primum, propria ratio uirtutis, ut uel de nomine ipso deprehenditur, est applicare potentiam ad usum hoc autem non conuenit intellectualibus sed moralibus. Nam intellectualis uirtus tantum præstat facultatem agendi, puta cognitionem, ut 1. 2. q. 5. 7. ar. 1. scilicet Doctor sanctus docuit, uirtus autem quæ est in appetitu applicat scientiam ad usum ita speculandi, quam operandi habitus autem est per usum non sine usu otiosus est & superuacaneus, ergo intellectualis uirtus est per morale atque adeo moralis, ut quæ rationem habet finis, præstantior est. Secundo, uirtus moralis est, ut ait Arist. 2. Eth. quæ bonum facit habentem. Unde, ut supra diximus, neque artes, neque scientiæ simpliciter faciunt hominem bonum, sed sola moralis uirtus. Quare maior est laude digna utpote per quam apud Deum metemur, atque ad beatitudinem gressus facimus. Cum intellectuales uirtutes esse possint sine usu probis, atque improbis sunt cões. Est ergo uirtus moralis intellectuuali perfectior Argumenta hæc eos qui tunc in cortice summis labris attingunt, per multum mouent, est in peregrina D. Tho. distinctio in eadem quæ citata per quam facile diluuntur. At nihil obstat quominus id quod simpliciter melius est, secundum quid non sit alicui per necessitatem melius Philosophari namque melius est simpliciter, quæ ditari, inopi uero melius est ditari. Pari ergo ratione licet uirtutes intellectuales meliores sint ratione obiecti, penes quæ simpliciter excellentia gradus existimatur, uirtutes tamen morales plus participant generali rationi uirtutis, quæ est in ordine ad actum & usum propterea quod sunt in appetitu, cuius est alias potentias mouere appellareque ad opus. Unde 2. 2. quæst. 47. art. 4. elicit prudentiam præstantiorẽ esse hæc ratione ceteris uirtutibus intellectualibus nempe quia non tamen uerum considerat, quod est intellectus obiectum, sed illud ordinat ad bonum sub ratione boni puta ad usum operum quo homo fit bonus. At uero arguat quis forte. Si uirtus moralis plus hæret de ratione uirtutis, si uirtus nobilior uirtus. Hoc enthymemate nonnulli discipulo.

Primum argum.

Aristot.

Ad arg. Distinc. S. Tho.

Alterum argum.

Scoti opinio.

Prudentia inter oes uirtutes morales primas obtinet. S. Tho. Ratio S. Thomæ.

SOTO
iure
cogitatus
DIT
13

Solutio
quarun-
dam.

Refellit
proxima
solu-
tio.

Ad arg.

Replica

Ratio.

Corolla-
tium.

li D. Thom seducti, arbitrantur eius men-
tem fuisse virtutes intellectuales esse nobi-
liora entia, nobilioresque habitus, sed ta-
men morales esse nobiliores virtutes: Hic
autem sensus manifeste reluctatur eius me-
ti quippe qui ait intellectuales esse simplici-
ter nobiliores virtutes nam de virtutum
substantia & natura loquebatur. Et ratio
est aperta, quia si sunt nobiliores habitus
cum sint habitus virtutis, fit ut sint quoque
nobiliores virtutes. Respondetur ergo con-
sequentiā hanc nullam esse. Ratio gene-
ralis virtutis plus cōuenit moralibus, ergo
sunt simpliciter nobiliores virtutes, quo-
niam virtutis nobilitas non ex ratione vir-
tutis simpliciter perpenditur, sed ex ratione
obiecti. Exempli tibi esto. Docet nos Arist.
1. de anima scientiam, de anima esse nobi-
liorem ceteris, quia de nobiliori obiecto,
& tamen ratio scientiæ, quæ est euidentiā,
illustrior est in mathematicis, quæ ideo nō
simpliciter, sed secundum qui sunt nobilio-
res scientiæ. Et pari ratione Theol. est nobi-
lior simpliciter scientiā quam musica, argu-
menta ergo facta hoc tantum concludit,
quod virtutes morales plus habent de ra-
tione virtutis, & ideo faciunt habentem
simpliciter bonum, & sunt magis viles, ac
subinde cumulatiores, laudis, &c. Sed con-
tra. Dignitas simpliciter virtutis per ordi-
nem ad supremam felicitatem perpenden-
da est, ad eam autem nos propinquius mo-
rales per mouent: ergo sunt digniores. Con-
cessa maiori cum minori, negatur conse-
quentia. Nam etsi in ordine ad felicitate-
m sint virtutes aestimande tamen dignio-
res sunt illæ in quibus consistit, felicitas
quā illæ per quas illuc tendimus. Et licet
per virtutes morales illuc progrediamur,
tamen contemplatione Deo perfuimur.
Itaque in hac vitā intellectuales sunt pro-
pter morales nam cognoscere est propter
opera: si sed tamen simpliciter morales sunt
media, quibus ad supremam contempla-
tionem progredimur. Ob idque e si mora-
les sint magis laudabiles, tamen intellectua-
les sunt præ illis honorabiles. Laus namque
debetur vtilibus medijs honor vero fini.
Ex quo fit, quod cum intellectuales mora-
libus præferimus, intelligendum est com-
parando genus ad genus, supremumque
intellectuale, puta visionem Dei ad supre-
mum morale, videlicet ad amorem. Sed si
cetera ratio in individuo fiat, prætorior est

charitas, immo & iustitia, quam vna scien-
tia naturalis. Secundo conclusio. Iustitia
generalis & legalis earum omnium mora-
lium est præclarissima, quæ in appetitu cō-
fident. Quod appo uerim, ut prudentiæ
suis seruetur honos. Probat ex illa sen-
tentia Aristot. 1. Ethico: Bonum com-
mune diuinius est particulari, legalis nam-
que iustitia, ut supra dictum est, omnes
virtutes quæ ad particularia bona homi-
nem instituunt refert in commune bo-
num, est ergo architectonica virtus, per-
indeque ceteras omnes gubernans atque
architectus ministras, duxque exercitum,
ac princeps reipublicam. Quæ propter de
illa loquitur Cicero ubi ait, quod in ius-
titia est splendor maximus. Et Aristot.
ubi inquit quod est sicuti Hesperus inter
cetera astra. Quin vero ceu sol est, inter
humanas virtutes, instar charitatis inter
vniuersas, nam ut sol reliquis lumen infun-
dit, sic & iustitia legalis, per hoc quod ad
bonum commune cunctas refert ad quod
omnes referende sunt partes, maxime illas
illustra. Quæ utique ratione, ut supra di-
ximus, vniuersæ virtutes nomen sibi ven-
dicant iustitiæ. Ex quo fit ut extra rerum
naturam philosophentur, qui conclusio-
ni huic maculam impingere moluntur,
in quibus est Burid. 5. Ethic. qu. 6. Con-
tendit enim præstantiorem esse per se vir-
tutem, quæ hominem bene afficit in ordine
ad seipsum, quam illam, quæ in ordine ad
bonum commune cum instituit. Natura
enim inquit, & charitas plus inclinat ho-
minem diligere seipsum quam commune
bonum. Quod si patet, puta manus, ap-
petit conseruare totum, hoc, inquit, est
quia inde dependet sua ipsius conseruatio.
Est enim hæc philosophiæ adulteratio. Im-
mo sagax natura, cui maior incumbebat
totius cura, quam partium eas propter io-
tius conseruatione produxit, quibus adeo
instinctum impellit conseruandi totum
potius quam seipsum. Vnde experientia
docet, brachium ictum excipere qui in ca-
put dirigebarur, etiam si ipsius abscissio
subsequatur. Quo fit, ut Deus sit a nobis
plus, quam nos ipsi diligendus, quia est to-
tum respectu nostri, atque adeo in republi-
ca civili plus laudis meretur, qui bonum
commune curat, quam proprium, ac pet-
inde illa virtus, præstantior est & apud
Deum & apud homines. Tertia conclu-
sio,

fo. Virtus iustitiæ etiam particularis omnium est moralium præstantissima, quæ sunt in appetitu, ut semper prudentiam habeamus exemplam. Probatum medijs quâ plurimum. Primo ratione subiecti. Insuper rationale appetitui, puta voluntati, quæ se finit, cui alia insunt, supereminet. Secundo ex parte obiecti, nam virtus est circa arduam ac difficile, difficile autem est probe esse hominem affectum ad alienum bonum conservandum, ad quod natura nostra non est adeo propensa, quam ad custodiendum bonum proprium, ad quod nisi ubi præpedita est, per se est inclinata. Cum erga ceteras virtutes circa proprium versentur bonum, iustitia vero circa alienum, sit, ut si robustior ac præstantior. Vnde Aristot. 5. Ethic. cap. 1. Complures in proprijs, inquit, uti quidem virtute possunt, sed in his quæ sunt ad alium, nequeunt, quia res est magis ardua. Quæ propter sententiam illam Biantis probat, Magistratus virum ostendit, eo scilicet quod iam inde homo habet respectum ad alios. Experientia enim constat con plures priuatam agentes vitam, studiosos esse qui tamen ad episcopales functiones, ad aliove magistratus assumpti, ubi iustitiam administrare debent indigni habeantur. Vnde infert Aristot. Illud esse pessimum, qui ad se ipsum & ad amicos virtutem præuicere, illum vero esse optimum, non qui ad seipsum tantum, sed qui ad alium virtutem ipsa virtute, hoc enim inquit, est opus difficile. Tertio id ostenditur ex effectu iustitiæ. Cum enim homo sit politicum animal, natum scilicet in societate conuiuere illa in eo fulgentius emineat virtus, per quam pax & tranquillitas publicaturus protegitur, hoc autem omnium maxime præstat iustitia, atque adeo conuentorum factorumque fides, quæ utij. Offic. ait Cicero, eius fundamentum est. Quocirca, vel ob hoc præcipue iustitia Hespero assimilatur, quod fulgentissimam rei publicæ pulchritudinem affert. Enimvero cum iustitia hæc temporalia bona per exigua sint perque angusta, possideri nisi per partes nequeunt, atque adeo nisi auiditates, humana legibus, seu limitibus, circumscribantur, ut unusquisque intra suum ius coercitus manus ad alienum non porrigat, ex quo legitimum possessorem deturber. Facit ergo iustitia ceu quadratos lapides sic homines dignitatibus ordinibus

diuersisque iuribus distinctos speciosissimam rempublicam extruere. Atque hinc quarto elicitur ratio. Illa est præclatior virtus, quæ omnibus atque in omni tempore est necessaria, quam alia magis particularis, iustitia autem, ut 7. Polit. cap. 1. & 1. Rhe. ait Philoso. necessaria est in bello & in pace, cum fortitudo in bello tantum suis fungatur uicibus. Quinto. Illa est nobilior ac magis necessaria uirtus, quæ seruata omnes possidentur, hæc autem potissimum est iustitia. Nam cum temperantia & fortitudine necessaria nihilominus est iustitia. Si tamen hæc nulli uulneraretur, omnes alie incolumes essent. Sexto, Illa est pretiosior uirtus, & de re maxime moralium, cuius maior esse debet cura legislatoris, in republica, hæc autem est iustitia, ut loco citato 7. Politic. ait Philoso. Et quo summat in cuncta complectamur, inde maxime res confirmatur quod in decalogo, ut supra monstratum est, nullum Deus præceptum posuit præterquam iustitiæ. Et in republica ciuili nullis uitijs tanta sunt, tanque acerba supplicia decreta, quam criminibus iniustitiæ si hæc resim modo nefandumque scelus accipias. Vnus autem ex his scrupulus enasci potest, utrum scilicet eousque constituumus iustitiam perfectiore esse ceteris moralibus ut quicumque eius actus sit excellentior quocumque aliarum. Nam multi ex nostris circa scrupulum ita censent. Quod profecto nulla probabilitate defendi potest. Equis enim dicat, quod vendere pisciculos iusto pretio, aut misera holera, eo quod sit actus iustitiæ, maioris sit laudis & meriti, quam maximus fortitudinis actus aut temperantiæ? profecto ridiculus meritiissimo habetur. Quando ergo comparamus virtutem vnâ ad aliam, collatio tantum fit, ut nuperrime dicebamus, inter genus & genus, aut inter maximum actum vnus, & maximum alterius. Quod tum nihil verat, quo minus propter rei tenuitatem, id quod est genere superius in in diuiduo sit inferius. Quarta conclusio. Aliarum duarum virtutum moralium fortitudo est præstantior quam temperantia. Conclusio est S. Thom. loco citato. 2. 2. qu. 66. artic. 4. Quæ primo probatur ratione obiecti & subiecti. Nam temperantia versatur circa delectabilia tactus, qui omnium est sensuum maxime materialis, utpote omnium fundamentum. Præterea, ex parte actus

Quarta ratio.

Aristot.

Quinta.

Sexta.

Confirmatio.

Scrupulus.

Quorundam placitum.

Rõ ipse teritã opinionẽ

Quarta conclusio.

S. Tho Probõ conclusio.

actus

NOTO
IURE
CIVILIS
DIT
13

actus. Fortitudo namque versetur circa pericula vite in bello, a qua cuncta tempora bona promanant, temperantia vero circa illa, ex quibus quidem vita dependet, vel individui, quantum ad easas vel speciei quantum ad venera. Sed tamen quia in illis non imminet adeo presens atque horrendum periculum mortis, non inest tantum difficultatis, neque uirtutis, quae circa difficile versatur.

Ad primū arg.

Primum igitur argumentum tri membri responso diluit S. Thom. Esto enim liberalitas hoc iustitiam exuperet, quod liberalitas id tribuit quod non debet, tamen iustitia propinquius accedit ad commune bonum, tribuit enim cuique quod suū est, quod seruatur publica pax, ad quam liberalitas non est tam necessaria, sed respicit bonum priuatum, quod est diffusiuum sui. Secundo. Iustitia latius extenditur, nam respectu omnium est necessaria, quod liberalitati non conuenit. Item, quia liberalitatis fundamentum, iustitia est. Nemo enim liberalitatis nomen meretur largiendo quod non debet, nisi iustus prius sit, soluendo quod debet. Et idē est de magnanimitate. Dubium autem hic superest de misericordia, quae etsi sit moralis uirtus, preclarior tamen apparet quam iustitia, ut sanctus ipse Doctor.

Dubium de misericordia. S. Tho. Solutio.

2. 2. question. 20. consistetur, eo quod si propria Dei uirtus. Ad hoc autem respondetur, quod si misericordia accipiat, ut est tristitia alienae misericordiae moderatrix, inferior est, quam iustitia. quandoquidem in appetitu est concupiscibili. Si vero accipiat ut non dicit ordinem ad sensualem effectum, puta ad commiserationem, sed tantum uoluntatem leuandi alios a miseria multo est preclarior, quam iustitia eo quod est uirtus sumpte ingenio diuina, uelle enim ac posse miseris cunctis & defectibus tam publicis quam priuatis succurrere, subiectum supponit, quod nulli esse possit calamitati defectiue, obnoxium, quod soli potest in accessu maiestati Dei congruere. Quamobrem & eius quoque effectus est omnium preclarissimus, nempe absque ullo debito indigentias subleuare ac prorsum tollere. Nam si libertatem inferiorem iustitia fecimus ratio erat, quod in iustitia fundatur, neque ad commune bonum tam propinque accipit, neque ad omnes extenditur, misericordia

autem in suo culmine, puta ut in Deo existit, iustitiam non presupponit imo prius per misericordiam res produxit, quam illis aliquid deberet, & ad publicum spectat bonum, ad totamque rempublicam prolatatur. Et ideo cum uir uis sit diuina, comparatio iustitiae non extenditur ad illam. Quod si obieciat iustitiam etiam esse uirtutem diuinam, atque adeo non excedi a misericordia, negatur consequentia, nam iustitia sic est diuina, secundum propriam rationem, puta debitum soluere, possit esse humana, misericordia uero quatenus nullam secum patitur miseriam, ob id quod omnes tollit, est Deo maxime propria, atque adeo in ipso illustrior, ac rutilantior, quam iustitia. Secundo autem argumento sua est conclusio concessa, nempe prudentiam dignitate esse superiorē. Comparamus. n. m. iustitiam ad uirtutes morales, quae sunt in appetitu. Ad tertium de temperantia respondeo, quod etsi illa nobis comoda afferat, quam ob rem Arist. 7. Polit. c. 1. tali ratione iustitiae illa adaequet, ubi temperantia, inquit, sicut & iustitia tempore belli & pacis est necessaria, simpliciter tamen pro preallatas supra rationes iustitia est anteferenda. De fortitudine autem, q. 4. argumento contendeatur iustitia praeponi maior superest ambigendi ratio. Habet. n. si reuera haec ingeniuam uirtus argumenta multa, sibi in hac causa patrocinantia. Primum, si a nomine eius encomium auspiceris fortitudo nomen uirtutis uidetur per excellentiam obtinere. Sic. n. legitur Sapiens. 8. Sobrietas em & iustitiam docet, prudentiam & uirtutem, fortitudinem. Et ratio ipsa uirtutis, quae est animū ad uisum applicare, ex imio fulgore splendet in illa; puta quae hominē praesentissimae morti omnium horrendissimae obiecit. Et tertio eius excellentiam splendore commendat, quo habetur in republica. Magnates. n. & sanguine preclarissimi inde maximis facultatibus cumulantur atque honoribus suspiciuntur, quod fortitudinis uirtute rempublicam tuentur. Ob idque nunquam pro sapientia consueuerunt compendiosiori uia in republica nobilitati, quam per bellicam fortitudinem. Id quod uel Gentium, nempe Lacedaemoniorum, Roma & Graecorum historiae perpetuae memoriae prodiderunt. Haec. n. uirtus, ut Hercules, ac Theodosius, & quos poetae fabulantur, mitamus, Alexandros, Caesares, Scipiones, atque alios id genus

Quarta. genis toto orbe celebrimo fecit. Quin e-
get profana missa faciamus, virtuti maiori-
tatem (vt paulo antea dicebamus) ex ma-
ximo eius actu debemus pendere, opti-
mus autē fortitudinis actus (quale est mar-
tiritium) & laude & merito excellentior est
quam supremus iustitia. Nam maiore chari-
tatem nemo habet, quam vt animam suā
ponat quis pro amicis suis, ac potissimū
pro Deo interlimonium fidei, ergo fortitū-
do fastigiū inter morales virtutes obtinet.
Ad hæc, cum summum hominis bonū na-
turale, sit libertas, illa erit virtus omnium
maxima, per quam libertas presertim ven-
dicatur, hæc aut est fortitudo. Nam vt. 7.
Polit. ait Arist. qui pericula belli non super-
at, serui sunt. Ad-de illā esse pretiosissimā
que est rarissima, hæc autem fortitudo, rari-
us enim fortes inuenias, quam alius virtu-
tibus præditos. In summa fortitudinis in-
Senium & vis est alios vincere sibi que sup-
peditare quod Dei virtutem & potentiam
proxime præfert, vnde fortes atq. animi
robustos cūcti pertimescunt, om-
nesq. venerant ac reueretur. His veruntq.
nihil obstantibus incauenter est in sua
persistendum. Satis enim pro sua laude
fuerit fortitudini, iustitiam in liem de præ-
latura uocasse. Quando enim rationes alias
supra comme moratas sileremus hæc pro
iustitia victoria abundat, quod fortitudo
nulla tenus est, nisi ad iustitiam præsidium
& custodiam necessaria. Sciantissime nam-
que apud Platone. Agesilaus, dum ceu iu-
dex hanc qō interrogaretur, vtra scilicet ha-
rum virtutum, alteri præstaret, respondit,
nihil vtrique fortitudine indigeremus, sit
omnes iusti essemus. Enimvero nisi iustitia
violaretur, neququam bellis daretur occa-
sio, in quibus fortitudo reipublice feruit. Re-
spondetur ergo ad principale argumen-
tum, quod etsi fortitudo sit circa difficilius,
tamen iustitia est circa id quod est melius,
Præclarior namque est, vt pax & tranquilli-
tas humani generis per iustitiam seruetur,
quam vita priuati hominis. Quare iustitia,
vt diximus, vtroque tempore & pacis & bel-
licæ fulget. Neque ad pacem necessaria est
fortitudo, nisi iustitia proflibata. Pari mo-
do respondetur ad id quod denomine obie-
ctum est. Vendicauit enim sibi fortitudo
virtutis nomen, non simpliciter per excel-
lentiam sed quia qualitas, illa, ac suis vir-
tutis, que animum robustum efficit, & con-

stantem, præcellit in ipsa. Ad aliud autem
de nobilium splendore, quibus nomina for-
titudo fecit præclara. Respondetur, quod
si fortitudo tales illis honores pepererit, id
tamen non fecit nisi tanquam miles mini-
straque iustitiæ, quia neque virtutis ratio-
ne assequi valet, nisi quatenus est iustitiæ
custos ac propugnatrix. Enimvero cum ho-
nos soli virtuti, vt Arist. i. Eth. inquit, de-
beat, ac potissimum iustitiæ, vbi homines
aliter quam iustitiam tuendo animi robur
exercent, non sunt aliter fortes, quam tru-
ces quui, serocesq. viri, atque immanes ti-
gres. Continuit ergo respublica magna-
tes atq. illustres, vt sacrosanctam iustitiæ vir-
tutem sua fortitudine strenue protegerent,
neque non vt sua potentia iniuriam aliis
offerent, sed vt vndiq. propulsarent. Ad
aliud autem quod de martyrum fortitudi-
ne maiori cum probabilitate obiectum est,
respondetur quod etsi actus martyrii, qui
apud Deum præclarissimus est a virtute
fortitudinis sit elicitus, non tū inde totum
suum laudem nascitur, sed quia a supre-
mo charitatis conatu imperat, qua nemo
maiore habet quam vt animam suam ponat
pro Deo suo. Quare & religionis virtus,
q̄ præstantior est quam iustitia, suis illic vi-
cibus fungitur. Quo fit vt ponere vitā pro
alio quolibet amico, non adæquaret supre-
mum actū iustitiæ. Ad aliud negat fortitu-
dini maxime esse propriū libertatē asse-
re. Imò hoc præ cunctis virtutibus, iustitiæ
competit, que vtrū supra diximus, patens est
pulcherrimæ pacis, sed iustitia perturbata,
necessaria est ad libertatem fortitudo. Ad
aliud etsi concedere, hæc rōne rarā esse for-
titudinis virtutem, q̄ circa truculentissimā
mortē, quā hoīes maxime extimescunt ver-
satur, tamen profecto si ingentissimā mor-
taliū auiditatem honoris atq. splendoris
species, quem per fas atq. nefas persequun-
tur. multo crediderim esse rationem iusti-
tiæ virtutem, que non modo in minimis
aut in mediocribus, sed in his quæ ad am-
plissimas dignitates maxime referunt, con-
stantissime vigeat. Ad postremum deniq.
negatur per fortitudinem maxime nos
Deo assimilari, licet fortes victos suos sup-
pedirent. Non enim hoc est in Deo sum-
mum, sed cuncta per iustitiam subiugare,
ac potissimum per misericordiā creare ac
recreare.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad vltimum.

Quæ.

SOTO
IURE
COTINUS
DIT
13